

ТРИБУНА АСПІРАНТА

УДК 343.213+343.23

DOI <https://doi.org/10.32782/2078-3566-2026-1-33>

Артем АМЕЛЬЧЕНКО

аспірант

(Дніпровський державний університет внутрішніх справ,
м. Дніпро, Україна)

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-7488-9944>

amelchenkoar@ukr.net

УРАХУВАННЯ ОЗНАК ВОЄННОГО СТАНУ ПІД ЧАС КРИМІНАЛІЗАЦІЇ ОКРЕМИХ СУСПІЛЬНО НЕБЕЗПЕЧНИХ ДІЯНЬ: СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ

Висвітлено питання урахування ознак воєнного стану під час криміналізації суспільно небезпечних діянь, зокрема проти основ національної безпеки України. Обґрунтовано доцільність підходу до врахування ознак воєнного стану під час криміналізації суспільно небезпечних діянь, згідно з яким ці ознаки без спричинення особливо тяжких наслідків (загибелі людей, втрати країною суверенітету, захоплення території держави тощо) або створення загрози їх спричинення не спричиняють визнання ступеня тяжкості діянь достатнім для встановлення за їх учинення найбільш суворих видів та розмірів покарання, зокрема п'ятнадцяти років позбавлення волі та довічного позбавлення волі за особливо тяжкі злочини проти основ національної безпеки України.

Запропоновано доповнити ст. ст. 111, 113 КК України окремими частинами, у яких передбачити таку особливо кваліфікуючу ознаку, як учинення визначених цими статтями діянь в умовах воєнного стану, якщо це спричинило особливо тяжкі наслідки, та встановити безальтернативну санкцію у виді довічного позбавлення волі виключно за такі діяння.

Ключові слова: умови воєнного стану, криміналізація, суспільна небезпечність, основи національної безпеки, обставини, які обтяжують кримінальну відповідальність.

Постановка проблеми. Уведення воєнного стану в Україні з 24 лютого 2022 р. після початку повномасштабного вторгнення російської федерації спровокувало необхідність поглибленого вивчення цієї ознаки та її впливу на ступінь суспільної небезпечності діянь, передбачених чинним КК України, пошуку відповідних підходів до її урахування під час криміналізації посягань на соціальні цінності, які не були кримінально караними до зазначеного вторгнення.

Наведені чинники спричинили внесення змін та доповнень до КК України. Так, до розділу XIX «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)» КК України внесено 12 змін та доповнень, що стосуються кримінальної відповідальності за вказані правопорушення в умовах воєнного стану [4].

Водночас поряд із законотворчою роботою щодо вдосконалення чинного КК України під час дії воєнного стану триває діяльність робочої групи з питань розвитку кримінального

права, утвореної Указом Президента України від 07.08.2019 № 584/2019 [6], якою напрацьований проєкт Кримінального кодексу України [8].

Зазначений проєкт КК України увібрав у себе новітні погляди провідних фахівців у галузі кримінального права України з приводу структури закону про кримінальну відповідальність, формулювання та закріплення у законодавстві дефініцій кримінально-правових понять, підстав криміналізації та пеналізації суспільно небезпечних діянь тощо. Знайшло відображення у цьому проєкті й питання урахування ознак воєнного стану під час криміналізації суспільно небезпечних діянь. Звернення до цих ознак має місце як у Загальній, так і у Спеціальній частинах проєкту.

Проте запропоновані авторами проєкту КК України підходи до криміналізації суспільно небезпечних діянь з урахуванням ознак воєнного стану потребують проведення наукових дискусій щодо можливостей їх ефективного застосування у слідчій та судовій практиці.

Аналіз публікацій, у яких започатковано вирішення цієї проблеми. Вплив введення воєнного стану на захист прав і свобод людини в Україні, на ступінь суспільної небезпечності діянь досліджували вітчизняні вчені, зокрема: І. Вартилицька, О. Гавриленко, С. Кузніченко, Р. Мельник, Р. Мовчан, О. Острогляд, Г. Петрова, О. Скрипнюк, В. Топольницький та ін.

Робочою групою з питань розвитку кримінального права, до складу якої, зокрема, входять Ю. Баулін, В. Бурдін, І. Вишнеvsька, О. Горох, Н. Гуторова, В. Навроцький, Ю. Пономаренко, Є. Стрельцов, М. Хавронюк, запропоновані новітні підходи до врахування ознак воєнного стану під час криміналізації суспільно небезпечних діянь, які знайшли своє відображення у проєкті КК України.

Загалом сучасна доктрина кримінального права потребує проведення комплексних наукових досліджень, присвячених питанням впливу введення воєнного стану на розвиток кримінального законодавства України, та тих умов, що притаманні цьому процесу.

Метою статті є окреслення сучасних тенденцій урахування ознак воєнного стану під час криміналізації суспільно небезпечних діянь в умовах реформування кримінального законодавства України.

Виклад основного матеріалу. Проєкт КК України враховує ознаки воєнного стану, як зазначалося, і у Загальній, і у Спеціальній частинах. При цьому розробники проєкту для опису цих ознак використовують той самий термін, що і чинний КК України, – «умови воєнного стану».

Зокрема, цей термін використано у розділі 2.8 «Обставини, що виключають протиправність діяння» Загальної частини проєкту КК України під час опису ознак службового та бойового імунітетів як обставин, що виключають протиправність діяння.

У Спеціальній частині проєкту КК України вчинення злочину в умовах воєнного стану визначається як ознака, що підвищує тяжкість злочину на два ступеня, у розділах 7.1 «Злочини проти безпеки від організованої злочинної діяльності», 7.2 «Злочини проти безпеки від тероризму», 7.3 «Кримінальні правопорушення проти загальної безпеки», 9.1 «Злочини проти національної безпеки України», 9.8 «Кримінальні правопорушення проти порядку виконання військового, мобілізаційного обов'язків, проходження альтернативної служби чи служби цивільного захисту», 10.1 «Кримінальні правопорушення проти порядку підлеглості та військової честі», 10.2 «Кримінальні правопорушення проти порядку проходження військової служби», 10.3 «Кримінальні правопорушення проти порядку користування військовим майном та експлуатації засобів ведення бою», 10.4 «Кримінальні правопорушення проти порядку несення спеціальних служб», 10.5 «Кримінальні правопорушення проти порядку військової публічної служби», 11.5 «Злочини проти міжнародної безпеки» [8].

У розділі 9.2 «Кримінальні правопорушення проти режиму таємниці інформації, що належить державі» вчинення злочину в умовах воєнного стану визначається ознакою, що підвищує тяжкість злочину на один ступінь [8].

Отже, Спеціальна частина проєкту КК України враховує ознаки воєнного стану під час криміналізації суспільно небезпечних діянь у дванадцяти розділах.

У чинному КК України сьогодні ознаки воєнного стану використано законодавцем під час криміналізації суспільно небезпечних діянь у семи розділах Особливої частини: I «Кримінальні правопорушення проти основ національної безпеки України», VI «Кримінальні правопорушення проти власності», VII «Кримінальні правопорушення у сфері господарської діяльності», IX «Кримінальні правопорушення проти громадської безпеки», XIV «Кримінальні правопорушення у сфері охорони державної таємниці, недоторканності державних кордонів, забезпечення призову та мобілізації», XVI «Кримінальні правопорушення у сфері використання електронно-обчислювальних машин (комп'ютерів), систем та комп'ютерних мереж і мереж електрозв'язку», XIX «Кримінальні правопорушення проти встановленого порядку несення військової служби (військові кримінальні правопорушення)» [4].

Підходи до використання ознак воєнного стану для криміналізації суспільно небезпечних діянь у чинному КК України та проєкті КК України принципово різняться.

Так, чинний КК України використовує ознаку вчинення кримінального правопорушення в умовах воєнного стану безпосередньо у диспозиціях кримінально-правових норм як обтяжуючу чи особливо обтяжуючу те чи інше суспільно небезпечне діяння ознаку. Наприклад, ч. 2 ст. 111 «Державна зрада» КК України має таку редакцію: «Ті самі діяння, вчинені в умовах воєнного стану» [4].

Проєкт КК України не включає ознаку вчинення кримінального правопорушення в умовах воєнного стану до диспозицій кримінально-правових норм, які описують ознаки діяння. Розробники проєкту вибрали відмінну від чинного КК України побудову структури Спеціальної частини. Ознаки, що підвищують тяжкість злочину на один або два ступеня (кваліфікуючі або особливо кваліфікуючі ознаки), включаються до окремих статей і розміщуються у відповідних розділах Спеціальної частини проєкту КК України. Наприклад, ст. 7.1.2 «Ознаки, що підвищують тяжкість злочину на два ступеня», яка міститься у розділі 7.1 «Злочини проти безпеки від організованої злочинної діяльності» Спеціальної частини проєкту КК України, має таку редакцію: «Ознаками, що підвищують на два ступеня тяжкість злочинів, передбачених цим розділом, є вчинення умисного злочину:... 3) в умовах воєнного стану» [8].

Ступінь тяжкості злочину за проєктом КК України є основним критерієм для визначення санкції за вчинене кримінальне правопорушення відповідно до ст. 3.2.8 цього проєкту. При цьому ступінь тяжкості злочину, визначений у статті Спеціальної частини без урахування ознак складу злочину, що змінюють ступінь його тяжкості, є базовим ступенем тяжкості злочину (ст. 2.5.9 проєкту КК України) [8].

Як зазначалося вище, у Спеціальній частині проєкту КК України вчинення злочину в умовах воєнного стану у більшості розділів за винятком розділу 9.2 «Кримінальні правопорушення проти режиму таємниці інформації, що належить державі» визнається ознакою, що підвищує тяжкість злочину на два ступеня.

Порівнюємо санкції тотожних кримінально-правових норм, передбачених чинним кримінальним законодавством та проєктом КК України, основним або додатковим безпосереднім об'єктом яких є національна безпека України.

Частина 2 ст. 111 КК України передбачає відповідальність за державну зраду, вчинену в умовах воєнного стану. Санкція за це діяння встановлює покарання у виді позбавлення волі на строк п'ятнадцять років або довічного позбавлення волі з конфіскацією майна. Аналогічна санкція передбачена і за диверсію, вчинену в умовах воєнного стану (ч. 2 ст. 113 КК України) [4].

Проєкт КК України у ст. 9.1.5 передбачає відповідальність за зраду Україні і визнає це діяння злочином 5-го ступеня. Згідно з п. 2 ст. 9.1.2 проєкту, вчинення цього злочину

в умовах воєнного стану визнається ознакою, що підвищує його тяжкість на два ступеня, і, відповідно, покарання за нього встановлюється як за злочин 7-го ступеня тяжкості – строкове ув'язнення від 10 до 13 років (ст. 3.2.8 проекту КК України) [8].

Окремої кримінально-правової норми, яка б передбачала відповідальність за диверсію, проект КК України не містить. Водночас у ньому є норми, які мають схожі з диверсією ознаки. Зокрема, ст. 7.2.3 проекту передбачає відповідальність за терористичний акт, метою якого може бути шкода національній безпеці України, та визнає це діяння злочином 5-го ступеня. Згідно з п. 3 ст. 7.1.2 проекту, вчинення цього злочину в умовах воєнного стану визнається ознакою, що підвищує його тяжкість на два ступеня, і, відповідно, покарання за нього встановлюється як за злочин 7-го ступеня тяжкості (аналогічно з державною зрадою, учиненою в умовах воєнного стану) – строкове ув'язнення від 10 до 13 років (ст. 3.2.8 проекту КК України) [8].

Стаття 114-2 КК України передбачає відповідальність за несанкціоноване поширення інформації про направлення, переміщення зброї, озброєння та бойових припасів в Україну, рух, переміщення або розміщення Збройних сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, учинене в умовах воєнного або надзвичайного стану. Відповідальність за це діяння диференційована у трьох частинах цієї статті. Частина 1 та 2 містять відокремлені склади кримінальних правопорушень, які різняться предметом – змістом несанкціоновано поширюваної інформації. При цьому санкція ч. 1 ст. 114-2 КК України встановлює покарання у вигляді позбавлення волі на строк від трьох до п'яти років, а ч. 2 – позбавлення волі на строк від п'яти до восьми років. Частина 3 містить кваліфікуючі ознаки вищезазначених діянь, як-от учинення з метою надання такої інформації державі, що здійснює збройну агресію проти України, або її представникам, за що передбачене покарання у вигляді позбавлення волі на строк від восьми до дванадцяти років [4].

Проект КК України у ст. 9.2.3 передбачає відповідальність за несанкціоноване поширення інформації про направлення чи переміщення товарів військового призначення, а ст. 9.2.4 – за несанкціоноване поширення інформації про переміщення або розміщення військового формування України. Обидва ці кримінальні правопорушення мають як обов'язкову ознаку час їх учинення – особливий період, який виникає, зокрема, під час дії воєнного стану. Проект КК України визнає їх злочинами 3-го ступеня і встановлює покарання у вигляді обмеження свободи від 3-х до 4-х років або строкового ув'язнення від 3-х до 4-х років (ст. 3.2.8 проекту КК України) [8].

Санкції наведених кримінально-правових норм, що забезпечують національну безпеку держави, свідчать про дещо різний підхід у чинному КК України та проекті КК України до визначення ступеня тяжкості передбачених цими нормами суспільно небезпечних діянь.

Так, чинний КК України за вчинення державної зради та диверсії в умовах воєнного стану передбачає максимально суворий вид покарання – довічне позбавлення волі, тоді як проект КК України за тотожні діяння встановлює максимальний термін ув'язнення – 13 років.

Схожа ситуація має місце і з визначенням ступеня тяжкості поширення інформації про переміщення, рух або розташування Збройних сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, учинене в умовах воєнного стану (ч. 2 ст. 114-2 КК України), за що КК України передбачене максимальне покарання у вигляді восьми років позбавлення волі, а за наявності обтяжуючих обставин – дванадцяти років позбавлення волі, тоді як тотожна кримінально-правова норма у проекті КК України передбачає максимальне ув'язнення до чотирьох років (ст. ст. 9.2.4, 3.2.8 проекту КК України).

Наведені положення свідчать про визнання розробниками проекту КК України зменшеного порівняно з чинним КК України характеру впливу воєнного стану без інших обтяжуючих обставин на суспільну небезпечність діянь і, відповідно, тяжкість посягань на національну безпеку України.

Водночас матеріали сучасної судової практики свідчать про визнання ступеня суспільної небезпечності кримінальних правопорушень проти основ національної безпеки, зокрема державної зради, достатнім для призначення найсуворіших видів та розмірів покарання – п'ятнадцяти років позбавлення волі або довічного позбавлення волі.

Так, наприклад, Р., громадянин України, був засуджений за ч. 2 ст. 111 КК України до довічного позбавлення волі з конфіскацією майна за те, що у період з 07.03.2022 до 20.03.2024, будучи обізнаним про незаконність дій збройних підрозділів та політичного керівництва РФ, усвідомлюючи, що суверенітет України поширюється на всю її територію, Україна є унітарною державою, а територія України в межах існуючого кордону є цілісною і недоторканою, реалізуючи прямий умисел, спрямований на вчинення державної зради, у порушення вимог ст. 65 Конституції України, якою передбачений обов'язок громадян України захищати незалежність та територіальну цілісність України, бажаючи допомогти у проведенні підривної діяльності та зробити свій особистий внесок у насильницьку зміну, повалення конституційного ладу та захоплення державної влади в Україні, а також зміну меж території і державного кордону України, перебуваючи на посаді командира 3-го танкового взводу танкового батальйону 100-ї окремої мотострілецької бригади, яка з 24.02.2022 входить до 1-го армійського корпусу у складі об'єднання збройних сил Росії на Донбасі (8-ма гвардійська загальновійськова армія південного військового округу ЗС РФ), діючи на шкоду суверенітету, територіальній цілісності та недоторканності, оборондатності України, в умовах воєнного стану надавав допомогу російській федерації у проведенні підривної діяльності проти України, а саме зі зброєю в руках брав активну участь у бойових діях проти Сил оборони України в районах населених пунктів Донецької та Луганської областей [2].

Призначення судами покарання за ст. 114-2 КК України також характеризується визнанням підвищеного ступеня суспільної небезпечності передбачених нею діянь, що знаходить свій прояв у застосуванні максимальних строків позбавлення волі (дванадцяти років).

Так, Д. було засуджено за ч. 3 ст. 114-2 КК України до дванадцяти років позбавлення волі за те, що у період із 18.06.2022 до 13.08.2022 він, перебуваючи на території м. Харкова, діючи умисно, усвідомлюючи протиправний характер своїх дій, реалізуючи свій злочинний протиправний умисел, спрямований на поширення інформації про переміщення, рух або розташування Збройних сил України чи інших утворених відповідно до законів України військових формувань, учинене в умовах воєнного стану, з метою надання такої інформації представнику держави, що здійснює збройну агресію проти України, використовуючи власний мобільний термінал, добровільно та за власною ініціативою відправляв SMS-повідомлення з відповідною інформацією та робив скріншоти карт місцевості, на яких відмічав точки розташування військових та військової техніки ЗСУ на території м. Харкова та Харківської області, після чого за допомогою графічних повідомлень у месенджері «Телеграм» надсилав їх представнику іноземної держави, який зареєстрований на номер мобільного оператора держави-агресора [3].

На нашу думку, учинення державної зради або диверсії в умовах воєнного стану досягає тяжкості, достатньої для призначення довічного позбавлення волі, лише за умови спричинення чи створення реальної можливості спричинення особливо тяжких наслідків (загибелі людей, втрати країною суверенітету, захоплення територій держави тощо). На підвищеному ступені тяжкості державної зради, диверсії, несанкціонованого поширення військово значущої інформації, учинюваних в умовах воєнного стану, що спричиняє тяжкі наслідки, акцентують увагу й інші дослідники питань відповідальності за ці діяння [1, с. 103; 5; 7, с. 113].

Висновки. Отже, підхід до врахування ознак воєнного стану під час криміналізації суспільно небезпечних діянь, згідно з яким ці ознаки не призводять до визнання ступеня тяжкості таких діянь достатнім для встановлення за їх учинення найбільш суворих видів

та розмірів покарання, зокрема у вигляді п'ятнадцяти років позбавлення волі та довічного позбавлення волі за особливо тяжкі злочини проти основ національної безпеки України, убачається достатньо обґрунтованим. Ключовою ознакою для визначення ступеня тяжкості діяння має виступати не сам факт його вчинення в умовах воєнного стану, а його здатність за таких умов спричинити чи створити реальну загрозу спричинення особливо тяжких наслідків (загибелі людей, втрати країною суверенітету, захоплення територій держави тощо).

Пропонуємо доповнити ст. ст. 111, 113 КК України окремими частинами, у яких передбачити таку особливо кваліфікуючу ознаку, як учинення визначених цими статтями діянь в умовах воєнного стану, якщо це спричинило особливо тяжкі наслідки, та встановити безальтернативну санкцію у вигляді довічного позбавлення волі виключно за такі діяння.

Список використаних джерел

1. Корогод С. В. Державна зрада і колабораційна діяльність: питання кримінально-правової кваліфікації. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2025. Вип. 91. Ч. 4. С. 100–105. DOI : <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.12>
2. Кримінальна справа № 712/8694/24. Архів Соснівського районного суду м. Черкаси.
3. Кримінальна справа № 953/1070/23. Архів Київського районного суду м. Харкова.
4. Кримінальний кодекс України : Закон України від 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>
5. Острогляд О. В. Кримінально-правова політика в умовах війни: законодавчий аспект. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2022. № 1. С. 286–290. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.53>
6. Питання Комісії з питань правової реформи : Указ Президента України від 07 серпня 2019 р. № 584/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5842019-28949>
7. Пономаренко Ю. Несанкціоноване поширення військово значущої інформації: питання кримінально-правової кваліфікації та застосування кримінально-правових засобів. *Право України*. 2022. № 11. С. 100–117. DOI: 10.33498/louu-2022-11-100
8. Текст проєкту нового Кримінального кодексу України. *Новий Кримінальний Кодекс*. URL: <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>

References

1. Korohod, S. V. (2025) Derzhavna zrada i kolaboratsiyna diyalnist: pytannya kryminalno-pravovoyi kvalifikatsiyi [High treason and collaboration activities: issues of criminal and legal qualification]. Scientific Bulletin of Uzhhorod National University. Series «Law». *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia : Pravo*. Iss. 91. Part 4, pp. 100–105. DOI: <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.91.4.12>. [in Ukr.].
2. Kryminalna sprava № 712/8694/24 [Criminal case No. 712/8694/24]. Arkhiv Sosnivskoho rayonnoho sudu m. Cherkasy. [in Ukr.].
3. Kryminalna sprava № 953/1070/23 [Criminal case No. 953/1070/23]. Arkhiv Kyivskoho rayonnoho sudu m. Kharkova. [in Ukr.].
4. Kryminalnyy kodeks Ukrainy [Criminal Code of Ukraine] : Zakon Ukrainy vid 05.04.2001. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>. [in Ukr.].
5. Ostrohyad, O. V. (2022) Kryminalno-pravova polityka v umovakh viyny: zakonodavchyy aspekt [Criminal and legal policy in wartime: legislative aspect]. *Analitychno-porivnialne pravoznavstvo*. № 1, pp. 286–290. DOI: <https://doi.org/10.24144/2788-6018.2022.01.53>. [in Ukr.].
6. Pytannya Komisiyi z pytan pravovoyi reformy [Questions of the Commission on Legal Reform] : Ukaz Prezydenta Ukrainy vid 07 serpnia 2019 r. № 584/2019. URL: <https://www.president.gov.ua/documents/5842019-28949>. [in Ukr.].
7. Ponomarenko, Yu. (2022) Nesanktsionovane poshyrennya viyskovo znachushchoyi informatsiyi: pytannya kryminalno-pravovoyi kvalifikatsiyi ta zastosuvannya kryminalno-pravovykh zasobiv [Unauthorized dissemination of military-significant information: issues of criminal-legal qualification and application of criminal-legal means]. *Pravo Ukrainy*. № 11, pp. 100–117. DOI: 10.33498/louu-2022-11-100. [in Ukr.].
8. Tekst proyektu novoho Kryminalnoho kodeksu Ukrainy [Text of the draft of the new Criminal Code of Ukraine]. *Novyi Kryminalnyi Kodeks*. URL : <https://newcriminalcode.org.ua/criminal-code>. [in Ukr.].

ABSTRACT

Artem Amelchenko. Taking into account the signs of martial law when criminalizing certain socially dangerous acts: current trends

The article is devoted to the issues of taking into account the signs of martial law when criminalizing socially dangerous acts, in particular, against the foundations of national security of Ukraine. The approaches to taking these features into account in the Criminal Code of Ukraine of 2001 and the draft Criminal Code of Ukraine developed by the working group on the development of criminal law are considered. The Criminal Code of Ukraine uses the sign of committing a criminal offense under martial law directly in the provisions of criminal law norms as an aggravating or especially aggravating sign for a particular socially dangerous act. The draft Criminal Code of Ukraine includes elements that increase the severity of a crime by one or two degrees in separate articles, which are placed in the relevant sections of the Special Part. The draft Criminal Code of Ukraine establishes a reduced, compared to the current Criminal Code of Ukraine, nature of the impact of martial law without other aggravating circumstances on the social dangerousness of acts and, accordingly, the severity of encroachments on the national security of Ukraine. The feasibility of the approach to taking into account the signs of martial law when criminalizing socially dangerous acts is substantiated, according to which these signs, without causing particularly serious consequences or creating a threat of causing them, do not lead to recognition of the degree of gravity of the acts as sufficient to establish the most severe types and amounts of punishment for their commission, in particular, fifteen years of imprisonment and life imprisonment for especially serious crimes against the foundations of national security of Ukraine.

It is proposed to supplement Articles 111, 113 of the Criminal Code of Ukraine with separate parts, which would provide for such a special qualifying feature as the commission of acts specified by these articles under martial law, if this caused particularly grave consequences, and to establish a non-alternative sanction in the form of life imprisonment exclusively for such acts.

Key words: *martial law conditions, criminalization, public danger, fundamentals of national security, circumstances that aggravating criminal liability.*

Стаття поширюється на умовах ліцензії відкритого доступу (CC BY 4.0)

Дата першого надходження статті до видання: 03.02.2026
Дата прийняття статті до друку після рецензування: 29.02.2026
Дата публікації (оприлюднення) статті: 20.04.2026